

L'ART ROMÀNIC (X-XIII)

CONTEXT

Al final del segle X cessen les invasions bàrbares → Estabilitat gràcies a:

- Tranquil·litat política dels regnes europeus
- Implantació del feudalisme
- Supremàcia de l'Església com a institució i focus cultural

El sentiment religiós augmenta per **fallides profecies apocalíptiques (any 1000 i 1033)**

Augmenta el peregrinatge a llocs sants → vies de comunicació → caràcter itinerant dels artistes →

Estils regionals adquireixen importància europea

Segle VI fundació ORDRE BENEDICTÍ (*ora et labora*) / obediència, castedat i pobresa →

L'aristocràcia fa donacions per assegurar-se la salvació eterna.

ENRIQUIMENT
contrari al vot de
pobresa

✚ Reforma del monaquisme benedictí (reforma cluniacenca)

✚ Segle XII → Orde del Cister (Robert de Molesmes, Bernat de Claravall)

ETAPES (L'estil romànic és el primer estil internacional europeu, però té una gran varietat de peculiaritats regionals. És un art RURAL)

- **Primer romànic** (final X i XI)
- **Romànic ple** (final XI – mitjan XII)
- **Romànic tardà** (mitjan XII – principis XIII)

CARACTERÍSTIQUES GENERALS

Al segle XIX s'unifiquen els estils regionals del X-XIII → ROMÀNIC

(L'ARQUITECTURA deriva de la romana.

Ús de l'arc de mig punt, volta de canó i volta d'aresta.

(En l' ESCULTURA I LA PINTURA desapareixen conceptes del món antic (mímesis, proporcionalitat, naturalisme). **Es prioritzen:**

- ❖ El valor i qualitat dels **materials preciosos** (or, argent, gemmes)
- ❖ La **funció al·legòrica i simbòlica** de la imatge

FUNCIÓ: Proclamar **el triomf definitiu de l'Església cristiana**. Manifestacions artístiques al servei de la glòria de Déu.

L'escultura i la pintura prenen una **funció didàctica** (poble analfabet)

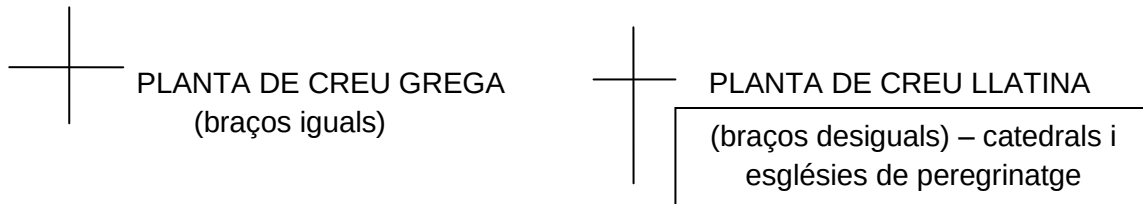
*L'artista artesà segueix les normes i els temes que li dicten els qui el contracten (orde o institució)

ARQUITECTURA

Els edificis religiosos són els més representatius → Esglésies, catedrals, monestirs

CATEDRALS I ESGLÉSIES: Estructura determinada per la seva funció i simbologia.

- La façana principal s'encara cap a l'oest i la capçalera queda orientada cap a l'oest: **El primer raig de llum entra per l' absis.**
- Es recupera el transsepte (nau que creua perpendicularment la central), que s'havia perdut en el preromànic, per aconseguir una forma simbòlica de creu.

- Lloc de trobada entre la nau central i el transsepte és el **CREUER**, cobert per un **CIMBORI**.
- Al voltant de l' **ABSIS** apareix el **DEAMBULATORI**, on hi ha capelles radials (**ABSIDIOLES**)
- Sota el presbiteri hi ha la **CRIPTA** (espai circular cobert amb volta on hi ha les relíquies del sant)
- Algunes esglésies recuperen el **NÁRTEX** (pòrtic) d'època paleocristiana.
- La nau central està coberta per una **VOLTA DE CANÓ** (prolongació longitudinal d'un **arc de mig punt**) reforçada amb **ARCS FAIXONS**. Les naus laterals (d' alçada i amplària menors) estan cobertes per **VOLTES D'ARESTA** (intersecció perpendicular de dos arcs de mig punt).
- Dos nivells en els murs de les naus laterals: **ARCUACIONS i TRIBUNA**.
- El pes de la volta de canó obliga a utilitzar murs amples i massissos reforçats amb **CONTRAFORTS**. Poques finestres.
- Dues torres campanar flanquegen la façana occidental.

****A ITÀLIA** l'art romànic està condicionat per l'antiguitat clàssica i la cultura bizantina. → Estil singular:

- Ús del maó, aprofitament de materials antics (marbres)
- Grans naus cobertes amb volta
- Preferència per la decoració mural
- Independència física dels tres edificis catedralicis (catedral, baptisteri i campanar) → *Catedral de Pisa*

CONJUNTS MONACALS:

Utilitzen els mateixos paràmetres constructius que les catedrals i esglésies. Estan pensats com una ciutat tancada en si mateixa. Tots els espais (església, sala capitular, dormitori, reflectori [el menjador], cuina, biblioteca) s'estructuren al voltant del claustre (pati central enjardinat, símbol de la vida en comunitat i l'oració), on els monjos feien les seves meditacions personals.

A CAT: *Santa Maria de Ripoll, Sant Martí del Canigó, Sant Joan de les Abadesses*

ARQUITECTURA CIVIL. ELS CASTELLS

- Eren residències dels senyors feudals i tenien una funció defensiva pels habitants del feu. → Estan construïts en indrets elevats i estratègics, des d'on es podia advertir amb facilitat l'arribada de l'enemic.
- Estan envoltats per una muralla gruixuda i alta de pedra.
- Destaca la **Torre d'homenatge o torre mestra**. És la torre més alta i fortificada del castell, encarregada de la vigilància. El seu nom es deu al fet que s'hi practicava la cerimònia de l'homenatge, en la qual el senyor feudal entregava un feu al vassall, a canvi de fidelitat i protecció.
- Les dependències i estances del senyor s'organitzen al voltant del pati. (àgora grega).

ESCULTURA

- Fortament vinculada a l'arquitectura. La seva funció era didàctica: ornamentava l'arquitectura amb imatges per educar en la fe als fidels.
- Temàtica religiosa (temes de l' AT i del NT, vides de sants...). Temàtica també profana (animals fantàstics, escenes de la vida quotidiana) sobretot en els capitells dels claustres, on els escultors van gaudir de més llibertat creativa. També podem trobar motius florals, vegetals i geomètrics.

CARACTERÍSTIQUES FORMALS:

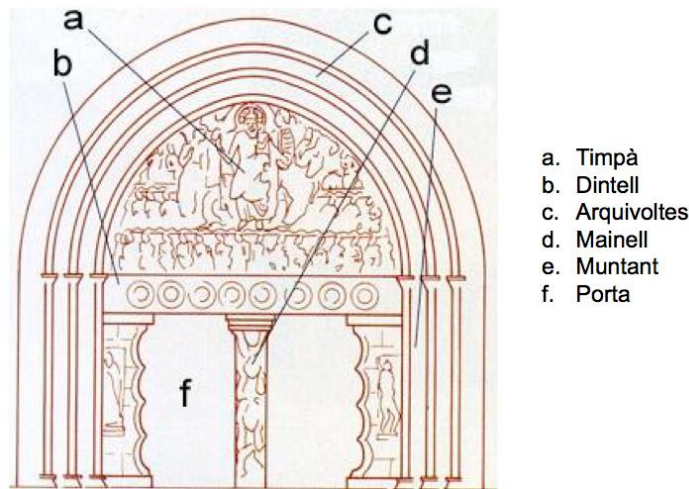
- Adaptació dels personatges representats al marc arquitectònic
- Figures hieràtiques, rígides i inexpressives
- Falta de perspectiva i absència de fons arquitectònics o paisatgístics
- Tendència a omplir tot l'espai = efecte **horror vacui (por del buit)**
- Perspectiva jeràrquica (com més important és el personatge, més gran)
- Geometrització i simetria de les formes
- Ús de la policromia (ja perduda en les portalades)

➔ **LES PORTADES o PORTALADES (envolten la porta de catedrals i esglésies)**

- El timpà és el nucli escultòric. S'hi representa la *Teofonia* o **Crist en Majestat** (Maiestas Domini) acompanyada del **tetramorf** (els quatre evangelistes).

JOAN – àguila / MARC- lleó / LLUC - brau / MATEU- àngel

- Les arquivoltes, els muntants (o brancals), la llinda, i el mainell (o trencallums) presenten una decoració a base de relleus geomètrics i figures religioses. Un tema habitual és el dels 24 ancians de l'Apocalipsi.

Exemple a Catalunya: *Sta Maria de Ripoll*

➔ **LES ESCULTURES DEVOCIONALS.** Tres grups

- **Maria** com a **Sedes Sapientae** (tron de la saviesa) La imatge de la Mare de Déu amb Jesús infant assegut a la falda.
- **La Crucifixió.** Imatge de Jesús crucificat.
 - **Crist triomfant** (Crist diví, no mostra estigmes de la Passió [ferides])
 - **Crist sofrent** (Crist humà, mostra senyals i expressió de dolor) ***Si va vestit → MAJESTAT**
- **El Davallament de la Creu.** Imatge dels personatges que sepulsen Jesús a l'Evangeli. (Després s'hi incorporen Maria, Sant Joan i les Santes Dones)

PINTURA

- Supeditada a l'arquitectura:
 - Decora els murs, les voltes i els absis de les esglésies (**Pintura mural al fresc**)
 - Decora els frontals d'altar (**Pintura al tremp**)
- Temàtica religiosa amb funció didàctica (Crist en Majestat, Judici final, Maria decoren l' absis i l'altar)
- Característiques formals molt semblants a l'escultura: **pròpies
 - Les figures s'adapten al marc arquitectònic (per la supeditació)
 - Figures inexpressives
 - Falta de perspectiva i fons monocromàtics, no paisatges
 - Horror vacui
 - Perspectiva jeràrquica
 - Geometrització i simetria
 - **Definició de les figures amb zones de color uniforme i delimitació dels contorns amb traços foscos
 - **Cromatisme de tonalitats intenses

ESTILS PICTÒRICS DIFERENTS en els segles XI i XII

- **ESTIL FRANCOROMÀNIC:** A l'oest de França i a Castella (on arriba a través del peregrinatge). Corrent amb naturalisme escènic → Gust pel detall, expressivitat, moviment, fons clars (influència de la miniatura [dibuixos en llibres])
- **ESTIL BIZANTÍ:** A Itàlia i a Catalunya. Hieratisme, frontalitat, allargament dels cossos, grandiositat compositiva, simetria.